

มาตรการทางกฎหมายและจริยธรรมเพื่อกำกับดูแล
การนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่ม

Legal and Ethical Measures to Regulate the Use of Cannabis
in the Food and Beverage Industry

เพ็ญพล เจริญพันธ์¹, กฤติยดา เกิดลาภผล^{2*}, ภาณินี กิจพอคำ³

ชนินาฏ ลีตส์⁴, สิริพันธ์ พลรบ⁵, จิตรา เพียรล้ำเลิศ⁶

พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล⁷ และ จิตตศุภางค์ ดันติภิรมย์⁸

Piangpol Charoenpunt¹, Krithyada Kerdlapphon², Paninee Kitpoka³

Chaninat Leeds⁴, Siriphan Polrob⁵, Jittra Phienlumlert⁶

Pongsit Aroonratanakul⁷ and Chittasuphang Tontipiromya⁸

*Corresponding Author**

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี¹

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand¹

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช^{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8}

School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand^{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8}

Email: piangpolpol@gmail.com¹, kkerdlapphon@gmail.com², paninee_aor@hotmail.com³

chaninatl@gmail.com⁴, tum505@yahoo.com⁵, jittra.phien@gmail.com⁶

pongsit.aro@gmail.com⁷, chittasuphang.t@gmail.com⁸

Received October 11, 2023; Revised November 30, 2023; Accepted December 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา 2) ศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรกัญชาในประเทศไทย 3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย 4) เสนอแนะแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิเคราะห์จากการค้นคว้าเอกสาร

ตำราวิชาการ แหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และนำมาวิเคราะห์สรุปผลโดยการอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ในการนำมาตรการทางจริยธรรม (หรือที่เรียกโดยรวมว่า “ซอฟต์ลอว์” (Soft Law)) มาใช้กับผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มของไทยนั้น ยังมีปัญหา 2 ประการ คือ 1) ปัญหาการขาดรูปแบบมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา และ 2) ปัญหาการกำหนดเนื้อหามาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ทั้งนี้ งานวิจัยได้มีข้อเสนอแนะสองด้าน ด้านแรก ข้อเสนอแนะด้านรูปแบบมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ด้านที่สอง ข้อเสนอแนะด้านเนื้อหามาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา เพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายและจริยธรรมเพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่มให้มีประสิทธิภาพและการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้เกิดความปลอดภัยและมีความรับผิดชอบต่ออย่างแท้จริง

คำสำคัญ: กฎหมาย; จริยธรรม; พืชสมุนไพรกัญชา; กิจการอาหารและเครื่องดื่ม

Abstract

The objective of this article was 1) to examine the concepts and legal principles related to the use of cannabis in food and beverages across international organizations and the United States, as well as in Thailand. The article also 2) aimed to analyze legal and ethical measures for utilizing cannabis in food and beverages in Thailand. Finally, it 3.) suggested guidelines for adopting legal and ethical criteria for the use of cannabis in food and beverages in Thailand. The research methodology employed in this study is qualitative research, including analysis and descriptive explanation.

The research has identified two major legal problems in implementing ethical measures (collectively known as "Soft Law") for food and beverage operators in Thailand. The first one is the absence of a model for operator's ethical conduct towards cannabis, and the second one is the lack of substance in ethical measures for operators regarding cannabis. To address these issues, the study proposes two recommendations: 1) adopting an ethical conduct model for operators concerning cannabis plants, and 2) adopting an ethical conduct substance for operators regarding cannabis. These recommendations can help regulate the use of cannabis in food and beverage businesses more effectively and promote safe and responsible use of cannabis.

Keywords: Law; Ethical; Cannabis; Food and Beverage Industry

บทนำ

กัญชาถือเป็นพืชสมุนไพรที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ในสังคมมานาน อย่างไรก็ตามพืชกัญชานั้นมีทั้งสารที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษ แต่ที่สำคัญที่สุดมีอยู่ 2 ชนิดคือ Cannabidiol-CBD และ Tetrahydrocannabinol-THC สารสองชนิดนี้มีฤทธิ์แตกต่างกันชัดเจน กล่าวคือ สาร CBD มีฤทธิ์ทำให้สงบ ลดอาการวิตกกังวล และต้านฤทธิ์เมาประสาทหลอน แต่ THC ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาท (Psychoactive) ทำให้เมาเคลิ้ม ประสาทหลอนและเกิดโรคจิต (Psychosis) ในปัจจุบันจึงมีการนำกัญชามาใช้เป็นส่วนผสมในอาหารและเครื่องดื่มอย่างแพร่หลาย เพื่อเพิ่มรสชาติ เพื่อเป็นยารักษาโรค หรือนำมาสูบเพื่อผ่อนคลาย ในทางทางการแพทย์มีการค้นพบระบบแคนนาบินอยด์ (Cannabinoid System) ซึ่งเป็นระบบสารสกัดกัญชาในสมอง และเป็นที่มาของการสนใจนำกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์มากยิ่งขึ้น และมีการแก้ไขกฎหมายยาเสพติดเพื่อรองรับการนำกัญชาหรือพืชที่คล้ายคลึงกัน เช่น กัญชง มาใช้ประโยชน์ดังกล่าวทั้งสากลและประเทศไทย (Srisuma, 2019)

ทั้งนี้ ในการบังคับใช้กฎหมายยังมีปัญหาบางประการ ทั้งปัญหาในทางปฏิบัติหรือในการบังคับใช้กฎหมาย และการที่รัฐจะออกกฎหมายว่าด้วยพืชกัญชาหรือกัญชง โดยตรงก็ยังมีข้อโต้แย้งอย่างมาก ยังไม่สามารถตรากฎหมายออกมาได้ จึงเกิดสภาพที่เรียกได้ว่าเป็นการใช้พืชกัญชากันอย่างเสรี หรือการนำมาใช้ในเคหสถานส่วนบุคคล ซึ่งเป็นได้ทั้งการใช้ในการบำบัดรักษา การใช้ในอาหารและการใช้เพื่อความเพลิดเพลินส่วนบุคคล ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ไม่อาจแยกแยะได้ ตลอดจนสามารถซื้อขายหรือปลูกเพื่อใช้เพื่อเสพกันได้อย่างง่ายดาย จากปัญหาการมีช่องว่างทางกฎหมายที่เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐ (Hard Law) หรือปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย หากอาหารและเครื่องดื่มนั้นเข้าข่ายกฎหมายอาหาร หรือสมุนไพรควบคุมแต่ก็อาจมีหลายกรณีที่ผู้บังคับใช้กฎหมายดูแลไม่ทั่วถึง (Ruenreng, 2018)

บทความวิจัยนี้ มุ่งนำเสนอแนวทางการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมเพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่ม ให้ผู้ประกอบการตระหนักทราบถึงข้อดี ข้อเสีย ของการนำพืชสมุนไพรประเภทกัญชามาใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนข้อพึงปฏิบัติเพื่อให้การนำกัญชามาใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคด้วยความสมัครใจ เพื่อให้มีมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเป็นส่วนเสริมเพื่อให้การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรประเภทกัญชาในกิจการอาหารและเครื่องดื่มเกิดประโยชน์สูงสุด ป้องกันมิให้มีการนำไปใช้ในทางที่ผิดจากวัตถุประสงค์ และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการรองรับการนำมาตรการทางจริยธรรมดังกล่าวมาใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งโดยตัวผู้ประกอบการเองและกลุ่มธุรกิจ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของผู้บริโภค ชุมชน และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรกัญชาในประเทศไทย ได้แก่ กฎหมายยาเสพติด กฎหมายอาหาร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทางจริยธรรมและกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกัญชา

1. แนวคิดทางจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกัญชา

1.1 แนวคิดและวิวัฒนาการในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์

กัญชาเป็นพืชที่ขึ้นอยู่ ในเขตอบอุ่นของทวีปเอเชีย ประเทศไทยได้มีการนำกัญชามาใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยาในฐานะสมุนไพร โดยถูกระบุไว้ในตำราแพทยแผนไทยอย่างตำราโอสถพระนารายณ์และตำราอื่น ๆ ว่าเป็นส่วนผสมที่ช่วยให้ผ่อนคลายในตำรับยาบรรเทาอาการเจ็บปวด นอนไม่หลับ เป็นต้น (Saepae, 2022) กัญชาเป็นพืชในสกุล Cannabis มีสารสำคัญหลายกลุ่ม ซึ่งในบรรดาสารสำคัญในกลุ่มแคนนาบินอยด์ที่มีมากกว่า 480 ชนิดนั้น เตตราไฮโดรแคนนาบินอล (Tetrahydrocannabinol) หรือ THC และ สารแคนนาบิไดโอด (Cannabidiol) หรือ CBD ถือว่าเป็นสารสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากวงการแพทย์ THC มีฤทธิ์เสพติดได้ ในขณะที่ CBD ไม่มีฤทธิ์ต่อจิตประสาท และไม่มีฤทธิ์เสพติด นอกจากนี้การใช้กัญชาสามารถไปขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ของสมอง ส่งผลให้มีสติปัญญาและการตัดสินใจแย่กว่าคนที่ไม่ใช้กัญชา โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งอยู่ในช่วงที่สมองส่วนของความจำ การคิด และการตัดสินใจ (Srisuma, 2019)

1.2 แนวคิดทางจริยธรรมเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของเอกชน

1.2.1 แนวคิดทางจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเอง จริยธรรม (Ethics) นั้นมีการนำมากำหนดในโรงงานต่าง ๆ จนกลายมาเป็นจรรยาบรรณ (Code of Ethics) จริยธรรมและกฎหมายเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีบทบาทเสริมซึ่งกันและกัน และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จริยธรรมอาจเริ่มมีสภาพบังคับทางอ้อมบางประการ หากสังคมเห็นว่าจริยธรรมเรื่องนั้น ๆ เป็นเรื่องสำคัญ (Kuansamakhom, 2020) ซึ่งจะทำให้จริยธรรมภายในจิตใจที่ถือ

เป็นการกำกับดูแลตนเองโดยแท้ (Self-Regulation) เริ่มเป็นสิ่งซึ่งมีหลักเกณฑ์และสภาพบังคับบางประการเกิดขึ้น ในรูปของประมวลจริยธรรม จรรยาบรรณ หรือจรรยาวิชาชีพ หรือเป็นการเข้าสู่มาตรการกึ่งรัฐหรือมาตรการทางวินัยในการกำกับดูแล (Co-Regulation) ในส่วนของ “จรรยาวิชาชีพ” (ตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า “Code of Ethics” หรือ “Code of Conduct”) มีที่มาจากจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นการนำหลักจริยธรรมมาประมวลไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเมื่อนำจรรยาบรรณดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในวงการวิชาชีพมีข้อปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพอย่างเคร่งครัด โดยมีองค์กรสภาของแต่ละวิชาชีพเป็นผู้กำกับดูแลความประพฤติของสมาชิก ดังที่เรียกว่ามาตรการกึ่งรัฐหรือมาตรการทางวินัยในการกำกับดูแล (Co-Regulation) (Wanapitak, 2010)

1.2.2 รูปแบบมาตรการและสภาพบังคับทางจริยธรรม ในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรธุรกิจ (Self-Regulation) รูปแบบของมาตรการการกำกับดูแลตนเองที่ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรธุรกิจ ได้แก่ การมีประมวลจริยธรรมหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ที่มาจากการเจรจาต่อรองหรือที่บังคับใช้กันระหว่างผู้ประกอบการ โดยอาจมีบางกรณีที่เกิดอาศัยมาตรการบังคับของภาครัฐเข้ามาช่วย ตามที่เรียกว่า มาตรการกึ่งรัฐหรือมาตรการทางวินัยในการกำกับดูแล (Co-Regulation)

สำหรับสภาพบังคับนั้น หากเป็นกฎหมายของรัฐที่ผ่านสภาจะมีความแน่นอนและบังคับใช้เป็น การทั่วไป หรือที่เรียกว่า “ฮาร์ดลอว์” (Hard Law) แต่กฎหมายนั้นเองจะขาดความยืดหยุ่นและอาจไม่สามารถสนับสนุนการสร้างมาตรฐานของสังคมหรือความปลอดภัยที่ดีขึ้นได้ และมีค่าใช้จ่ายในการตีความ จึงมีการนำ “ซอฟต์ลอว์” (Soft Law) มาใช้ในลักษณะของการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ของภาคเอกชนเอง แต่ในทางตรงกันข้ามกับกฎหมายของรัฐ ซอฟต์ลอว์ (Soft Law) เป็นการแสดงเจตจำนงของผู้ประกอบการที่จะถือปฏิบัติในการบริการ และตกลงกันสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยสมัครใจ เพื่อให้เกิดการบริการที่ดี

มาตรการซอฟต์ลอว์ (Soft Law) อาจถูกนำมาใช้โดยการเข้ามาเสริมด้วยบทกฎหมายที่มีอยู่แล้ว แต่ผู้ประกอบการเข้ามาสร้างกติกาของตนเองว่าจะให้บริการที่ดีกว่ามาตรฐานของกฎหมาย หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “การกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation)” แต่บางกรณีจะใช้ซอฟต์ลอว์ (Soft Law) แทนที่การออกกฎหมายนั้นเลย เช่น การที่รัฐให้อำนาจแก่สมาคมหรือสภาผู้ประกอบการกำหนดประมวลจรรยาบรรณในระหว่างมวลสมาชิก หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายจะให้อำนาจสั่งการบังคับการ กรณีนี้เราเรียกซอฟต์ลอว์ (Soft Law) นั้นว่า “มาตรการกึ่งรัฐหรือมาตรการทางวินัยในการกำกับดูแล (Co-Regulation)” ได้แก่ กรณีที่ผู้ออกหลักเกณฑ์ บริหารจัดการ และบังคับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เหล่านั้นดำเนินการโดยภาครัฐร่วมกับองค์กรธุรกิจ ส่วนการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ได้แก่ กรณีที่ผู้ออกหลักเกณฑ์ บริหารจัดการ และบังคับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เหล่านั้นดำเนินการโดยองค์กรธุรกิจเอง (Ruenremg, 2018)

1.2.3 การกำกับดูแลตนเองของภาคธุรกิจในต่างประเทศและในระดับนานาชาติ ประเทศที่พัฒนาแล้วมีแนวคิดในการกำกับดูแลตนเองของภาคธุรกิจค่อนข้างสูง โดยมีการนำ ซอฟต์ลอว์ (Soft Law) มาใช้ในลักษณะของการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ในหลายกรณี องค์การระหว่างประเทศหรือองค์การความร่วมมือระดับนานาชาติ อาจวางแนวปฏิบัติหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกิจสำหรับเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกนำไปปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และ องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่นำไปสู่มาตรการกำกับดูแลตนเองของธุรกิจในด้านต่าง ๆ ของประเทศสมาชิกหรือประเทศอื่นที่ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ รวมถึงในเรื่องการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่มได้ต่อไป (National Consumer Council, 2000)

2. แนวคิดกฎหมายต่างประเทศและจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชกัญชา

2.1 กฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชกัญชาขององค์การอนามัยโลกและองค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชกัญชาที่สำคัญ คือ อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (The United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988)

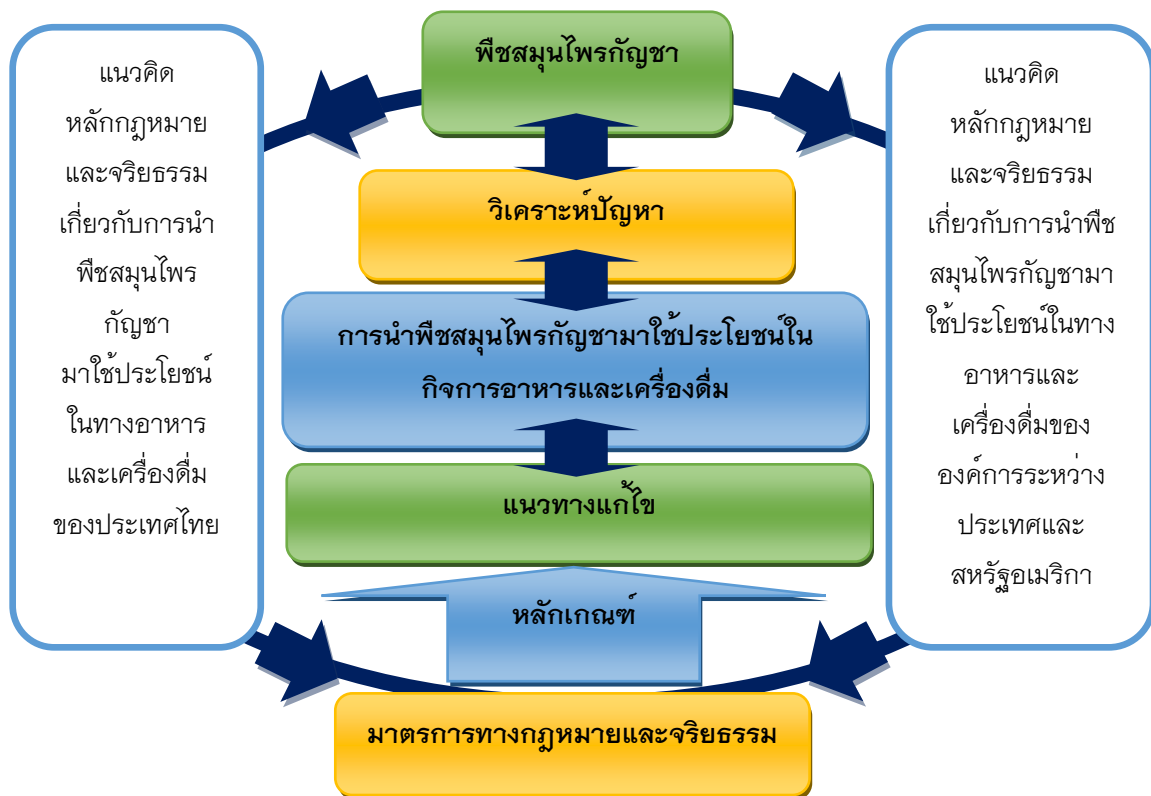
2.2 หลักเกณฑ์การควบคุมพืชกัญชาขององค์การอนามัยโลก มติการประชุม คณะกรรมาธิการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (The UN Commission on Narcotic Drugs: CND) ปรับลดระดับการควบคุมเพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้มาก สรุปความได้ว่า “ช่อดอกกัญชาที่มียาง” (Cannabis) และ “ยางกัญชา” (Resin) ไม่ใช่ยาเสพติดประเภทใด ๆ ภายใต้ อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 ในตารางการควบคุมในบัญชีประเภทที่ 4 ที่คุมเข้ม อีกต่อไป แต่ยังคงให้ใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ เป็นประเภทที่ 1

2.3 แนวคิดกฎหมายและจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชกัญชาของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกัญชาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา เนื่องจากมีความหลากหลายของมลรัฐต่างๆ ทั้งที่ห้ามใช้พืชกัญชาอย่างเคร่งครัดจนถึงผ่อนปรนจึงสามารถใช้เป็นแนวทางที่ดี โดยกฎหมายระดับรัฐบาลกลาง (Federal Law) คือ กฎหมายสารควบคุม ค.ศ. 1970 (Controlled Substances Act of 1970) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางเกี่ยวกับยาเสพติด ในการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้กัญชาโดยละเอียดนั้นจึงเป็นเรื่องกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ในระดับรัฐบาลกลาง กัญชายังคงถูกห้ามไม่ให้ใช้ภายใต้กฎหมายสารควบคุม ค.ศ. 1970 อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกลางไม่ได้แทรกแซงกฎหมายระดับรัฐที่ทำการผ่อนปรนเรื่องกัญชาสำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหาร ต่อมาได้มีกฎหมาย

เกษตร ค.ศ. 2018 (Agriculture Improvement Act of 2018 หรือ Farm Bill 2018) เป็นกฎหมายที่ผ่านโดยสภาองเกรสได้ปลดกัญชาที่มีปริมาณ THC ซึ่งเป็นสารออกฤทธิ์ทางจิตในกัญชาจากกฎหมายควบคุมสารเสพติด และได้เปิดตลาดกว้างและถูกกฎหมายสำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีสารสกัด CBD ปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มกัญชาที่ถูกกฎหมายยังคงรอแนวปฏิบัติของรัฐบาลกลางเกี่ยวกับการใช้ส่วนผสม CBD ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การอนุญาตให้ CBD เป็นส่วนผสมในอาหารและเครื่องดื่มจะทำให้ผลิตภัณฑ์ CBD พร้อมใช้งานสำหรับผู้บริโภคทั่วไปสำหรับมลรัฐต่าง ๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมาย และหลักเกณฑ์ของรัฐในการนำพืชสมุนไพรบางประเภทที่มีสรรพคุณและออกฤทธิ์ต่อร่างกายบางประการ เช่น กัญชา หรือ กัญชง มาใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่ม ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรดังกล่าวมิให้ถูกบิดเบือนนำไปใช้ในทางที่เกิดผลร้ายต่อเด็ก เยาวชน และสังคม หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายจะถูกลงโทษด้วยสภาพบังคับต่าง ๆ ทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางปกครองแล้วแต่กรณี หรือที่เรียกกฎหมายประเภทนี้ว่า “ฮาร์ดลอว์” (Hard Law) โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่น กฎหมายยาเสพติด กฎหมายอาหาร กฎหมายเกี่ยวกับสมุนไพรควบคุม กฎหมายการสาธารณสุข และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนทั้งมาตรการทางจริยธรรมหรือที่เรียกโดยรวมว่า “ซอฟต์ลอว์” (Soft Law) เป็นมาตรการที่ช่วยควบคุมมนุษย์จากภายในด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์เอง มีหลายประเภท เช่น จรรยาบรรณ จรรยาวิชาชีพ ประมวลจริยธรรม แนวปฏิบัติ ฯลฯ โดยเฉพาะมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบธุรกิจและผู้เกี่ยวข้องในการนำพืชประเภทกัญชามาใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่ม ทั้งที่เป็นมาตรการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ด้วยความสมัครใจ หรือมาตรการกึ่งรัฐหรือมาตรการทางวินัยในการกำกับดูแล (Co-Regulation) หรือมาตรการระดับที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายและมีสภาพบังคับทางกฎหมายฮาร์ดลอว์ด้วย แล้วแต่กรณีตามความสำคัญ หรือระดับความร้ายแรง หรืออันตรายของการกระทำ ปัจจุบันถือว่ามาตรการทางจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายในความหมายอย่างกว้าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายในการศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายและจริยธรรมเพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่ม ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำบทยกฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย รายงานการประเมินผลต่างๆ ซึ่งมีขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย คือศึกษาสถานการณ์และสภาพปัจจุบันของมาตรการทางกฎหมายและจริยธรรม เพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่มของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยใช้วิธีการดังนี้ 1. ศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ ตำบทยกฎหมาย ร่างกฎหมาย และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และนำมาวิเคราะห์สรุปผลโดยการอธิบายเชิงพรรณนา 2. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ หลักกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในประเทศไทยแล้วทำการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มของไทยใน 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษาวิจัย คือ การวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพรกัญชา และการวิเคราะห์ปัญหา มาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา 3. แสดง

ผลลัพธ์จากการศึกษาเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในประเทศไทย เฉพาะกรณีการใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ

สหรัฐอเมริกา มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชกัญชาที่สำคัญหลายฉบับ ได้แก่ 1) กฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชกัญชามาใช้ประโยชน์ คือ กฎหมายสารควบคุม ค.ศ. 1970 (Controlled Substances Act of 1970) 2) หลักเกณฑ์ทางกฎหมายและจริยธรรมเกี่ยวกับการนำพืชกัญชามาใช้ประโยชน์ด้านอาหาร มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย คือ กฎหมายเกษตร ค.ศ. 2018 (Agriculture Improvement Act of 2018 หรือ Farm Bill 2018) และมีหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรมของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม คือ แนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยของอาหารของสมาคมอนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา ((National Environmental Health Association: NEHA: Food Safety Guidance for Cannabis-Infused Products) 3) แนวปฏิบัติขององค์การอาหารและยาสหรัฐอเมริกา (United States Food and Drug Administration: FDA) 4) แนวปฏิบัติระดับมลรัฐ และ 5) ประมวลจริยธรรมของภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกามีสมาคมการค้าเกี่ยวกับพืชกัญชาที่สำคัญ คือ สมาคมอุตสาหกรรมกัญชาแห่งชาติ (The National Cannabis Industry Association (NCIA)) และสมาคมอื่น ๆ เช่น สมาคมธุรกิจกัญชาแห่งชาติ (The National Association of Cannabis Businesses (NACB)) สำหรับภาคเอกชนของสหรัฐอเมริกาได้มีประมวลจริยธรรมของภาคอุตสาหกรรมโดยสมาคมการค้าเกี่ยวกับพืชกัญชาที่สำคัญ คือ The National Cannabis Industry Association (NCIA) ได้ออกมาตรการทางจริยธรรมของสมาชิกในรูปแบบของประมวลจริยธรรม (Membership Code of Conduct) โดยเป็นมาตรการภาคสมัครใจ เพื่อให้สมาชิกสมาคมถือปฏิบัติและส่งเสริมให้การประกอบการอยู่ในระดับมืออาชีพ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขการเป็นสมาชิก ผู้ฝ่าฝืนจะถูกเพิกถอนสมาชิกภาพของสมาคม นอกจากนี้ยังมีสมาคมอื่น ๆ เช่น สมาคมธุรกิจกัญชาแห่งชาติ (The National Association of Cannabis Businesses (NACB)) มีการกำหนดประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) ทำนองเดียวกัน ที่น่าสนใจคือมีความชัดเจนว่าจะไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่เด็กและเยาวชนหรือจงใจผลิตสินค้าให้จูงใจเด็กและเยาวชน ไม่ส่งเสริมการเสพติดแล้วขับยานยนต์ ตลอดจนจะจ้างพนักงานที่มีความประพฤติดีไม่มีประวัติอาชญากรรมหรือการฝ่าฝืนกฎหมายในระดับนานาชาติ มีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกัญชาขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) เช่น อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยา

เสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 ซึ่งเป็นการวางหลักประกันในการนำยาเสพติดมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ และเป็นการกำหนดมาตรการเพื่อเป็นหลักประกันในการป้องกันการใช้ยาเสพติดในทางที่ผิด อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 เพื่อป้องกันการใช้วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทเป็นยาเสพติดในทางที่ผิด เป็นต้น นอกจากนี้ ในการประชุมคณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ เห็นชอบข้อเสนอขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ในการถอดกัญชา ซึ่งหมายถึง “ช่อดอกกัญชา” (Cannabis) และ “ยางกัญชา”(Resin) ออกจากรายชื่อสารควบคุมในระดับสูงสุด (รายการยาเสพติดที่ 4: Schedule IV) ของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (The Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) ที่ตารางการควบคุมในบัญชีประเภทที่ 4 จัดกัญชาให้เป็นยาเสพติดอันตรายร้ายแรง ประเภทเดียวกับเฮโรอีน และสารโอปิออยด์อื่น ๆ พร้อมรับรองให้กัญชาเป็นพืชที่มีประโยชน์ด้านการแพทย์ แต่ให้คงอยู่ในรายชื่อสารควบคุมที่อนุญาตให้ใช้ทางการแพทย์ ยังคงมีข้อจำกัดในการใช้งาน ซึ่งหมายความว่า ประเทศสมาชิกอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ยังคงไม่สามารถทำให้กัญชาเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายได้ และกัญชายังคงต้องถูกควบคุมต่อไป ภายใต้ระบบควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่ามีความคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรกัญชาในประเทศไทย ได้แก่ กฎหมายยาเสพติด กฎหมายอาหาร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

กฎหมายยาเสพติด ได้แก่ ประมวลกฎหมายยาเสพติด ใช้บังคับตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

กฎหมายอาหาร ในประเด็นเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชาหรือกัญชงมาใช้ประโยชน์ในด้านอาหารและเครื่องดื่มต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มีหลักเกณฑ์และแนวทางการอนุญาตผลิตภัณฑอาหารที่มีส่วนประกอบของส่วนของกัญชาหรือกัญชง โดยตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

นอกจากกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและกฎหมายว่าด้วยอาหารแล้ว ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ ตลอดจนเพื่อคุ้มครองชุมชน เด็กและเยาวชน ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข และระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

ในทางนโยบายของพรรคการเมืองได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. โดยให้สามารถขออนุญาตผลิต นำเข้า ส่งออก หรือขายได้ และการจัดแจ้งการใช้ประโยชน์จากกัญชา กัญชงในครัวเรือน สำหรับการคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจได้รับอันตรายจากการบริโภคกัญชา กัญชง และการป้องกันการใช้ในทางที่ผิดมีกำหนดบางส่วนไว้ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อโต้แย้งการเสนอร่างกฎหมายและมีการปิดสมัยการประชุมของรัฐสภาไปก่อนที่จะพิจารณาพระราชบัญญัตินี้แล้วเสร็จ

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย กล่าวคือ ปัญหาการขาดรูปแบบมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา และปัญหาการกำหนดเนื้อหามาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา

ทั้งนี้ ปัญหาการกำหนดมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชาสามารถแยกได้ดังนี้คือ ปัญหารูปแบบมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ซึ่งจากที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบของมาตรการทางจริยธรรม พบว่า มีความหลากหลายตามบ่อเกิดหรือที่มาของหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรธุรกิจ รูปแบบของมาตรการการกำกับดูแลตนเองที่ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ และปัญหาเนื้อหามาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชาว่ามาตรการทางจริยธรรมดังกล่าวควรมีเนื้อหาอย่างไร

ซึ่งเมื่อศึกษาจากมาตรการทางกฎหมาย (Hard Law) แล้ว ในประเทศไทยมีลักษณะที่ชัดเจนเป็นการออกกฎระเบียบให้ต้องประพฤติปฏิบัติโดยรัฐ (Classic Regulation) โดยอาศัยกฎหมายเฉพาะต่าง ๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยอาหาร กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข กฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน การกำหนดแนวปฏิบัติของภาครัฐของกรมอนามัย

วัตถุประสงค์ที่ 4. ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากการเปรียบเทียบเนื้อหาของแนวปฏิบัติหรือข้อกำหนดของไทยและต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันในระดับอุตสาหกรรม เพียงแต่ในรายละเอียดอาจเคร่งครัดมากขึ้นต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในระดับการจำหน่ายโดยทั่วไปยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับมาตรการเกี่ยวกับขนาดการให้บริการและความสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีเรื่องระดับอายุของเด็กและเยาวชนที่กฎหมายคุ้มครอง โดยในประเทศไทยทั้งข้อกำหนดส่วนใหญ่ยังระบุเพียงการห้ามขายต่อเด็กไว้เพียงอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี หรือตามคำแนะนำไว้เพียงห้ามเด็กอายุ 18 ปี (Article 5, Announcement from the Department of Health, Using Cannabis Leaves for Cooking, 2022) ควรหลีกเลี่ยงการบริโภค ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของต่างประเทศที่มีการนำกัญชามาใช้ในผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลาย เช่น สมาคมภาคเอกชน The National Association of Cannabis Businesses (NACB) ในสหรัฐอเมริกา ก็ยังคงมีมาตรการทางจริยธรรมที่เข้มข้น โดยกำหนดในประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) ของสมาคมว่า สมาชิกจะไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์กัญชาให้แก่เด็กและเยาวชนที่อายุน้อยกว่า 21 ปี (เว้นแต่มีความจำเป็นทางการแพทย์) และการไม่ทำการตลาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยสมาชิกจะไม่จูงใจผลิตภัณฑ์ในลักษณะจูงใจให้เด็กและเยาวชนมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา แม้โดยทั่วไปจะเห็นว่าเด็กและเยาวชนของตนมีความรับผิดชอบก็ตาม แต่เรื่องการยุ่งเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กัญชานั้นสังคมที่เปิดเสรีด้านการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ยังมีความห่วงใย โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมเอง

ได้กำหนดข้อห้ามไว้ที่อายุ 21 ปี ซึ่งเป็นอายุขั้นสูงของการบรรลุนิติภาวะ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีอายุพอสมควรและมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจในเรื่องนี้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1. แนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา พบว่า

1. ประเทศไทยสามารถนำเอาหลักการและ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Cannabis-Infused Products: CIPs) สำหรับรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา มาจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการตรวจสอบกับมาตรฐานตามกฎหมายต่าง ๆ ของไทยได้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรกัญชาของสหรัฐอเมริกาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา เนื่องจากมีความหลากหลายของมลรัฐต่าง ๆ ทั้งที่ห้ามใช้พืชกัญชาอย่างเคร่งครัดจนถึงผ่อนปรน โดยกฎหมายระดับรัฐบาลกลาง (Federal law) คือ กฎหมายสารควบคุมปี ค.ศ. 1970 (Controlled Substances Act 1970) ซึ่งเป็นกฎหมายกลางเกี่ยวกับยาเสพติด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกลางไม่ได้แทรกแซงกฎหมายระดับรัฐที่ทำการผ่อนปรนเรื่องกัญชา ทั้งนี้เป็นเพราะ ในสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างในกฎหมายของรัฐที่ควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชาอย่างมาก จึงมีการแบ่งเป็นรายการแต่ละหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหาร ในแต่ละหัวข้อจะมีรายการข้อควรพิจารณาในการบังคับใช้กฎระเบียบข้อพิจารณาเหล่านี้มาจากผู้เชี่ยวชาญด้านความปลอดภัยของอาหารและจากการวิเคราะห์กฎหมายที่บังคับใช้แล้ว โดยกฎหมายของรัฐบางฉบับสามารถใช้เป็นตัวอย่างสำหรับกฎหมายของรัฐอื่น ๆ ได้ ซึ่งก็สะดวกและสามารถนำมาเป็นแนวทางสำหรับกรณีของประเทศไทยได้ โดยแนวทางปฏิบัติดังกล่าวมีการแบ่งหัวข้อความปลอดภัยด้านอาหารที่อยู่ในแนวปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ข้อมูลสนับสนุน คือแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยของอาหารของสมาคมอนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (National Environmental Health Association: NEHA) สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Food Safety Guidance for Cannabis-Infused Products) หรือแนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยของอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Food Safety Guidance for Cannabis-Infused Products) ขององค์การอาหารและยาสหรัฐอเมริกา (United States Food and Drug Administration: FDA) หรือแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดเพื่อใช้มาตรฐานความปลอดภัยของอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Cannabis-Infused Products: CIPs) ต่าง ๆ เหล่านี้มาเป็นแนวทางได้

2. ในการกำหนดเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของภาคอุตสาหกรรมหรือสมาคมการค้า อาจนำเนื้อหาของสมาคมการค้าเกี่ยวกับพืชกัญชาในสหรัฐอเมริกามาเป็นแนวทาง ทั้งนี้เป็นเพราะ

สหรัฐอเมริกา มีการกำหนดแนวทางในรายละเอียด เช่น สมาชิกต้องประกอบธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีเกียรติ และเคารพกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ข้อมูลสนับสนุน เช่น ประมวลจริยธรรม (Membership Code of Conduct) ของ The National Cannabis Industry Association (NCIA) นอกจากนั้น ยังมีมาตรการของสมาคมอื่น ๆ เช่น The National Association of Cannabis Businesses (NACB) เช่น การไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่เด็กและเยาวชน หรือจงใจผลิตสินค้าให้เป็นการจูงใจเด็กและเยาวชน ไม่ส่งเสริมการเสพแล้วขับยานยนต์ ตลอดจนจะจ้างพนักงานที่มีความประพฤติดีไม่มีประวัติ อาชญากรรมหรือการฝ่าฝืนกฎหมาย

3. การเปรียบเทียบเนื้อหาของแนวปฏิบัติหรือข้อกำหนดของไทยและต่างประเทศ พบว่าส่วน ใหญ่มีความคล้ายคลึงกันในระดับอุตสาหกรรม เพียงแต่ในรายละเอียดความเคร่งครัดต่างกัน อย่างไรก็ดี ในระดับการจำหน่ายโดยทั่วไปประเทศไทยยังขาดความชัดเจนของมาตรการที่สำคัญเช่น มาตรการเกี่ยวกับขนาดการให้บริการและความสม่ำเสมอ โดยมาตรการเกี่ยวกับขนาดการให้บริการ (หรือการบริโภค) และความสม่ำเสมอนี้มีความสำคัญ ดังในกรณีแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรฐาน ความปลอดภัยของอาหารสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Cannabis-Infused Products: CIPs) ของ สหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งนี้เป็นเพราะ ข้อกำหนดเกี่ยวกับขนาดการให้บริการ(หรือการบริโภค)และ ความสม่ำเสมอในลักษณะดังกล่าวข้างต้น อาจนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาหาร่วมกันของ ภาคอุตสาหกรรมหรือกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อกำหนดมาตรการทางจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบการ ด้านอาหารและเครื่องดื่มได้ต่อไป หรือเพื่อเป็นแนวปฏิบัติทางจริยธรรมของผู้ประกอบการรายย่อย รายใดรายหนึ่งก็ได้เช่นกัน โดยไม่ต้องรอการกำหนดเป็นมาตรการทางจริยธรรมของกลุ่มธุรกิจ หรือข้อ ห้ามตามกฎหมาย ข้อมูลสนับสนุน เช่น ในการนำพืชกัญชามาใช้ในการทำอาหารหรือขนม ก็อาจต้อง คำนึงถึงความกระจายตัวของสาร THC หรือ CBD ของผลิตภัณฑ์กัญชาในขนมชิ้นหนึ่ง ๆ ว่าชิ้นใดหาก เป็นชิ้นเล็กผู้บริโภคสามารถรับประทานหมดในคำเดียว ก็จะต้องมีสาร THC หรือ CBD ไม่เกินปริมาณที่ ผู้บริโภคสามารถรับได้โดยไม่เป็นอันตรายตามองค์ความรู้ทางการแพทย์ หรือมาตรฐานความเข้มข้น ของสารในพืชกัญชาพันธุ์ต่าง ๆ หรือในส่วนต่าง ๆ ของพืชที่มีการศึกษาวิจัยไว้ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 แนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ พืชสมุนไพรกัญชาในประเทศไทย พบว่า ปัจจุบันได้มีการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มาประมวลรวมกันเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติด และได้ยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ดี ยังคงมีหลักการสำคัญเช่นเดิม รวมถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับกัญชา กัญชง โดยมี ทั้งในส่วนที่ยังคงต้องควบคุมดูแลในกรณีที่ยังถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ สารสกัด หรือพืชกัญชาหรือกัญชงในส่วนที่มี THC สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด (เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก) แต่ หากไม่เข้ากรณีดังกล่าวก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การ นำมาเป็นส่วนประกอบตามกฎหมายว่าด้วยอาหารและยา หรือการเป็นสมุนไพรควบคุมตามกฎหมาย ว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

การนำกัญชามาใช้ในกิจการอาหารและเครื่องดื่มของไทยนั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายให้นำกัญชามาใช้ได้ โดยมีเงื่อนไขบางประการ เช่น การผลิตอาหารที่มีส่วนผสมกัญชาตามกฎหมายว่าด้วยอาหารจะมีเงื่อนไขละเอียด แต่หากเป็นการจำหน่ายทั่วไป ระเบียบแรกมีเพียงกำหนดว่า การใช้พืชสมุนไพรกัญชาจากแหล่งปลูกที่ได้รับอนุญาต จึงยังเป็นที่สงสัยว่า จะสามารถรับรองให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคได้หรือไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจุบันยังมีข้อเท็จจริงว่าผู้บริโภคบางรายได้รับอันตรายจากการรับประทานอาหารดังกล่าวจนเกินขนาด แม้กระทั่งในทางการแพทย์ แม้ว่ากัญชา มีประโยชน์ในการรักษาโรคและบรรเทาอาการได้หลากหลาย แต่อีกด้านหนึ่งก็สามารถไปกระตุ้นอาการที่ไม่พึงประสงค์ได้เช่นกัน เมื่อจับกับตัวรับที่สมองส่วนที่มีผลต่อจิตประสาท ต่อมาจึงเกิดกระแสต่อต้านและมีความห่วงใยเด็ก เยาวชนและสังคม เนื่องจากเกิดสภาพการณ์เสมือนเป็นการใช้กัญชาได้อย่างเสรี ไม่เฉพาะทางการแพทย์ แต่สามารถใช้เพื่อนันทนาการได้ เข้าถึงได้ง่ายจากเด็กและเยาวชน จนเกิดอันตรายต่อสุขภาพ ข้อมูลสนับสนุนคือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข จึงได้มีมาตรการหรือคำแนะนำในการจำหน่ายพืชสมุนไพรกัญชาหรืออาหารหรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของพืชสมุนไพรกัญชาเพิ่มขึ้นมาเป็นระยะ เช่น การกำหนดสมุนไพรควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย มาตรการตามกฎหมายการสาธารณสุข หรือกฎหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีข้อห้าม ข้อพึงระวังในการใช้ ตลอดจนห้ามจำหน่ายแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรม ในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย มีการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับ มาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มของไทยใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้ ปัญหาด้านรูปแบบของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา และปัญหาด้านเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา กล่าวคือ ปัญหารูปแบบมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ซึ่งจากที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบของมาตรการทางจริยธรรม พบว่า มีความหลากหลายตามบ่อเกิดหรือที่มาของหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรธุรกิจ รูปแบบของมาตรการการกำกับดูแลตนเองที่ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ และปัญหาเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชาว่ามาตรการทางจริยธรรมดังกล่าวควรมีเนื้อหาอย่างไร

ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหาในประกาศต่างๆ และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง ตลอดจนคำแนะนำขององค์กรด้านวิชาชีพ สถาบันทางการแพทย์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางจริยธรรมของภาคเอกชนได้ ทั้งโดยตัวผู้ประกอบการเอง กลุ่มธุรกิจ หรือสมาคมการค้า ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อศึกษาจากมาตรการทางกฎหมาย (Hard Law) แล้ว ในประเทศไทยที่ชัดเจนในลักษณะเป็นการออกกฎระเบียบให้ต้องประพฤติปฏิบัติโดยรัฐ (Classic Regulation) โดยอาศัยกฎหมายเฉพาะต่าง ๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยอาหาร เกี่ยวกับข้อห้าม และข้อปฏิบัติเพื่อให้ปลอดภัย

แก่ผู้บริโภค หรือกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรควบคุม มีการกำหนดมาตรการทั้งปริมาณที่ใช้ ข้อห้าม หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำหน่ายอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีกัญชา กัญชง เป็นส่วนผสมตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือกฎหมายอื่นเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ข้อมูลสนับสนุน เช่น กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงการกำหนดแนวปฏิบัติของภาครัฐของกรมอนามัย กระทรวงตามประกาศกรมอนามัย เรื่อง การนำไปใช้กัญชามาใช้ในการทำ ประกอบ หรือปรุงอาหาร ในสถานประกอบการกิจการอาหาร 2 ฉบับ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เกี่ยวกับการประกอบกิจการอาหาร ต้องควบคุม กำกับ และต้องจัดให้มีการสื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพ และต้องตระหนักด้านความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค เกี่ยวกับการจำหน่ายอาหารที่มีการใช้ใบกัญชาเป็นส่วนประกอบของอาหาร ซึ่งแม้ว่าต่อมาจะได้มีการยกเลิกประกาศกรมอนามัยทั้ง 2 ฉบับนั้น

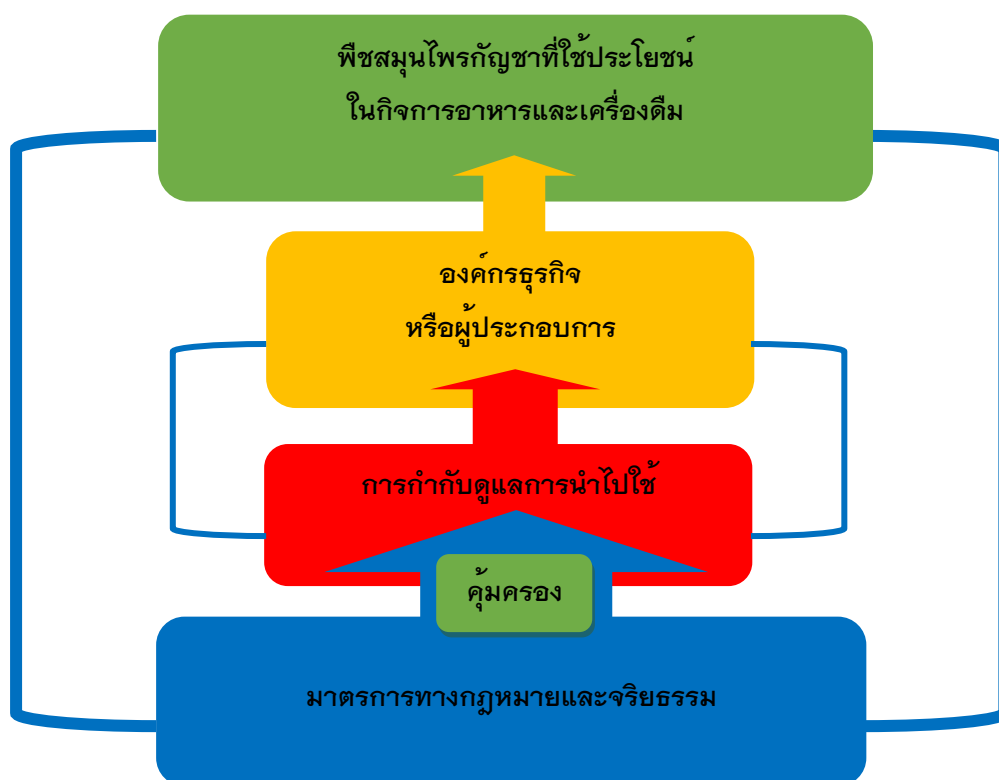
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 แนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย พบว่าปัจจุบันได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาประมวลรวมกันเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติด แต่ยังคงมีหลักการสำคัญเช่นเดิม รวมถึงบทบัญญัติเกี่ยวกับกัญชา กัญชง โดยมีทั้งในส่วนที่ยังคงต้องควบคุมดูแลในกรณีที่ยังถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ สารสกัดหรือพืชกัญชาหรือกัญชงในส่วนที่มี THC สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด (เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก) แต่หากไม่เข้ากรณีดังกล่าวก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในต่างประเทศ มีทั้งถือว่ากัญชาเป็นยาเสพติดผิดกฎหมายและที่สามารถนำมาใช้ได้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการใช้กัญชาเพื่อเสพหรือใช้ประโยชน์อย่างอื่น เช่น เพื่อความเพลิดเพลิน หรือนันทนาการ หรือสันทนาการ (Recreational Use) หรือใช้ในอาหารและเครื่องดื่ม ยังคงมีแนวคิดที่แตกต่างกันไป บางประเทศเคร่งครัดมิให้มีการนำมาใช้ แต่บางประเทศก็เปิดเสรีในเรื่องดังกล่าว

จากปัญหาการมีช่องว่างทางกฎหมาย หรือปัญหาการบังคับใช้ในทางกฎหมายที่ยังไม่ครบถ้วน อาจมีผู้ปฏิบัติตามบ้าง ไม่ปฏิบัติตามบ้าง หรือผู้บังคับใช้กฎหมายดูแลไม่ทั่วถึง และไม่มีความเฉพาะที่ครอบคลุมการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในทางการค้าโดยทั่วไป รวมถึงการนำมาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มที่ย้อนนอกขอบเขตของกฎหมายที่มีอยู่แล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งนี้เป็นเพราะการเกิดปัญหาทางกฎหมายที่เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐ (Hard Law) ขึ้นแล้ว จึงเห็นว่าควรนำมาตรการทางจริยธรรมเข้ามาเสริมเพื่อช่วยเสริมเติมอุดช่องว่างในส่วนนี้ เนื่องจากมีข้อมูลสนับสนุนว่า มาตรการทางจริยธรรม (Soft Law) นั้น โดยหลักแล้วสามารถนำมาใช้ได้ทันทีทั้งจากตัวผู้ประกอบการเอง และจากกลุ่มผู้ประกอบการหรือองค์กรวิชาชีพ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้จะมีความรับผิดชอบตระหนักถึงความสำคัญของมาตรการนั้นว่าเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและคุ้มครองสังคมด้วย โดยไม่ต้องรอกฎหมายใด ๆ มาบังคับ ดังนั้น จึงควรต้องสร้างจิตสำนึกในเรื่องนี้ต่อไปในประเทศไทยโดยมาตรการ

ทางจริยธรรมขององค์กรธุรกิจหรือผู้ประกอบการเองให้แพร่หลายและปฏิบัติอย่างจริงจังโดยภาคสมัครใจต่อไปด้วย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัยคือจากการศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มเกี่ยวกับพืชสมุนไพรพิษ พบว่าไม่มีมาตรการในส่วนนี้อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลที่อ้างอิงข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติตามที่กฎหมายต่าง ๆ กำหนด เท่ากับว่าบุคคลทั่วไปมุ่งรับรู้เฉพาะมาตรการทางกฎหมาย อาจยังไม่ทราบหรือไม่เข้าใจได้ว่านอกจากมาตรการทางกฎหมายแล้ว ยังมีมาตรการทางจริยธรรมที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ทันที และจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายเบาแรงและสามารถดูแลจับกุมผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น และสังคมมีความปลอดภัยจากการนำพืชสมุนไพรพิษมาใช้อาหารและเครื่องดื่มเนื่องจากผู้ประกอบการมีความรู้และระมัดระวังไม่ฝ่าฝืนข้อห้ามและปฏิบัติตามแนวทางการนำพืชสมุนไพรพิษมาใช้อาหารและเครื่องดื่มด้วยตนเองโดยสมัครใจ

ภาพที่ 2 โมเดลการสังเคราะห์งานวิจัย

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายและจริยธรรมนั้น จำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและควรมีการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นอยู่ตลอดเวลา ควรมีการนำมาตรการทางจริยธรรมเข้ามา

เสริมเพื่อช่วยเสริมเติมอุดช่องว่างของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการนำกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่ม จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในด้านรูปแบบของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ในระยะแรกอาจใช้รูปแบบการให้ข้อมูลและความรู้เพื่อให้เกิดทางเลือกที่ดีกว่า และมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีในการประกอบการ (Information and Education) หรือรูปแบบการสนับสนุนหรือมาตรการจูงใจบางประการ (Incentive Based Structures) และในระยะต่อไปอาจใช้รูปแบบประมวลจริยธรรมที่กลุ่มธุรกิจร่วมกันกำหนดขึ้น (Unilateral Sectoral Codes) หรือประมวลจริยธรรมขององค์กรธุรกิจแต่ละแห่งกำหนดขึ้นเอง (Unilateral Codes of Conduct) โดยอาจเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการแต่ละรายนำมาใช้เองด้วยความสมัครใจ หรือมีสภาพบังคับระดับองค์กรธุรกิจเองด้วยการมีประมวลจริยธรรมหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่มาจากการเจรจาต่อรองหรือที่บังคับใช้กันระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันเอง (Self-Regulation) เพื่อให้ตนเองมีความสามารถในทางตลาดหรือแข่งขันมากขึ้น ตลอดจนเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม หรือหากยังมีผู้ฝ่าฝืนเป็นจำนวนมากหรือในบางเรื่องที่สำคัญก็อาจมีบางกรณีที่อาศัยมาตรการบังคับของภาครัฐเข้ามาช่วย (Co-Regulation) ก็ได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ โดยใช้กลไกกฎหมายว่าด้วยสมาคมการค้า ได้แก่ พระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 เข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักในการกำหนดมาตรการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายรองรับไว้ให้ ทำนองเดียวกับในต่างประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในด้านเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา

จากการเปรียบเทียบเนื้อหาของแนวปฏิบัติหรือข้อกำหนดของไทยและต่างประเทศ พบว่าส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันในระดับอุตสาหกรรม เพียงแต่ในรายละเอียดอาจเคร่งครัดมากขึ้นแตกต่างกันอย่างไรก็ดี ในระดับการจำหน่ายโดยทั่วไปยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับมาตรการเกี่ยวกับขนาดการให้บริการและความสม่ำเสมอ ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากผลิตภัณฑ์กัญชาที่บริโภคมักส่งผลกระทบแก่ร่างกายอย่างช้า ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการบริโภคมากเกินไปและเพื่อปกป้องผู้บริโภค ไม่ให้ได้รับอันตรายหากรับประทานส่วนที่มีฤทธิ์สาร THC เข้มข้นโดยไม่รู้ตัว อาจมีผลต่อผู้ที่ไวต่อสารนี้ หรือบางคนอาจแพ้สาร CBD ของกัญชาก็อาจเป็นได้ ดังนั้นนอกจากผู้ผลิตต้องติดฉลากขนาดที่ให้บริการโดยการทำเครื่องหมายขนาดที่ให้บริการ และจำกัด THC มก. ขนาดเสิร์ฟและบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ จะต้องมีการกระจาย THC อย่างสม่ำเสมอทั่วทั้งผลิตภัณฑ์ที่บริโภคได้เพื่อให้แน่ใจว่า THC ทั้งหมดไม่ได้มีความเข้มข้นมากเกินไปในผลิตภัณฑ์แต่ละหน่วยนั้น และเพื่อให้แน่ใจว่าผู้บริโภคบริโภคเฉพาะปริมาณ THC ที่ระบุไว้บนขนาดที่ให้บริการเท่านั้น หรือถ้าหากผลิตภัณฑ์นั้นขึ้นใหญ่ก็ต้องคำนึงถึงความสม่ำเสมอของสาร THC หรือ CBD ของผลิตภัณฑ์กัญชาในผลิตภัณฑ์ชิ้นนั้น เพื่อไม่ให้มีส่วนใดที่มีการกระจุกตัว

ของส่วนของพืชกัญชาหรือของสาร THC หรือ CBD ของผลิตภัณฑ์กัญชาที่นำมาใช้ เนื่องจากผู้บริโภคอาจบังเอิญรับประทานส่วนของผลิตภัณฑ์ส่วนนั้นและอาจเกิดอันตรายขึ้นได้ หรือหากมีการบรรจุเพื่อขายปลีกก็จะต้องแยกบรรจุให้ทราบชัดเจนถึงปริมาณที่อาจบริโภคได้อย่างปลอดภัย

นอกจากนี้ยังมีเรื่องระดับอายุของเด็กและเยาวชนที่กฎหมายคุ้มครอง โดยในประเทศไทยทั้งข้อกำหนดส่วนใหญ่ยังระบุเพียงการห้ามขายต่อเด็กไว้เพียงอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี หรือตามคำแนะนำไว้เพียงห้ามเด็กอายุ 18 ปี ควรหลีกเลี่ยงการบริโภค ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานทางจริยธรรมของต่างประเทศที่มีการนำกัญชามาใช้ในผลิตภัณฑ์อย่างแพร่หลาย เช่น สมาคมภาคเอกชน The National Association of Cannabis Businesses (NACB) ในสหรัฐอเมริกา ก็ยังคงมีมาตรการทางจริยธรรมที่เข้มข้น โดยกำหนดในประมวลจริยธรรม (Code of Conduct) ของสมาคมว่า สมาชิกจะไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์กัญชาให้แก่เด็กและเยาวชนที่อายุน้อยกว่า 21 ปี (เว้นแต่มีความจำเป็นทางการแพทย์) และการไม่ทำการตลาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยสมาชิกจะไม่จงใจผลิตสินค้าในลักษณะจูงใจให้เด็กและเยาวชนมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา แม้โดยทั่วไปจะเห็นว่าเด็กและเยาวชนของตนมีความรับผิดชอบก็ตาม แต่เรื่องการยุ่งเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์กัญชานั้น สังคมที่เปิดเสรีด้านการนำพืชกัญชามาใช้ยังมีความห่วงใยโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมเองยังกำหนดข้อห้ามไว้ที่อายุ 21 ปี ซึ่งเป็นอายุขั้นสูงของการบรรลุนิติภาวะ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีอายุพอสมควรและมีความรับผิดชอบในการตัดสินใจในเรื่องนี้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงควรต้องสร้างจิตสำนึกในเรื่องนี้ต่อไปในประเทศไทย โดยมาตรการทางจริยธรรมขององค์กรธุรกิจหรือผู้ประกอบการเองให้แพร่หลายและปฏิบัติอย่างจริงจังโดยภาคสมัครใจต่อไปด้วย โดยไม่ต้องรอการออกกฎหมายแต่อย่างใด

สรุป

ปัญหาการมีช่องว่างทางกฎหมายที่เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐ (Hard Law) หรือปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย หากอาหารและเครื่องดื่มนั้นเข้าข่ายกฎหมายอาหารหรือสมุนไพรควบคุม อย่างพืชกัญชา อาจมีหลายกรณีที่ผู้บังคับใช้กฎหมายดูแลไม่ถึงถึง ต้องอาศัยความรับผิดชอบของผู้นำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มเอง หากจะได้นำหลักจริยธรรมของผู้ประกอบการธุรกิจ (Soft Law) เข้ามาช่วยเสริมอีกทางหนึ่ง น่าจะเป็นประโยชน์ให้การนำสารสกัดหรือพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในด้านอาหารและเครื่องดื่มให้มีความปลอดภัยได้อีกทางหนึ่งด้วยความสมัครใจ ในลักษณะหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลตนเองขององค์กรธุรกิจ(Self-Regulation) บางส่วนสามารถนำมาตรการทางกฎหมายมาเป็นแนวทางในการบังคับใช้(Co-Regulation) และหากในบางเรื่องผู้ประกอบการบางส่วนไม่ยอมปฏิบัติก็สามารถมีสภาพบังคับทำนองเดียวกับกฎหมายได้ บทความวิจัยนี้ มุ่งนำเสนอแนวทางการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมเพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่ม ให้ผู้ประกอบการตระหนักทราบถึงข้อดี ข้อเสีย

ของการนำพืชสมุนไพรประเภทกัญชามาใช้ประโยชน์ในอาหารและเครื่องดื่ม ตลอดจนข้อพึงปฏิบัติ เพื่อให้การนำกัญชามาใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้มีความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคด้วยความสมัครใจ จึงมีการ ศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย และมีการวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อ เสนอแนะแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ในการนำมาตราการทางจริยธรรม (หรือที่เรียกโดยรวมว่า “ซอฟต์ลอว์” (Soft Law)) มาใช้กับผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มของไทยนั้น ยังมีปัญหาใน 2 ประการ คือ 1) ปัญหาการขาดมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา และ 2) ปัญหาการกำหนดมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา โดยที่การบังคับใช้กฎหมายและจริยธรรมนั้น โดยหลักเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันได้ มาตรการทางจริยธรรมสามารถนำมาใช้ได้โดยสมัครใจแม้ไม่มีกฎหมายบังคับ ดังนั้น เพื่อให้เกิดมาตรการทางจริยธรรมขององค์กรธุรกิจหรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับการนำกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มอย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายและจริยธรรมเพื่อกำกับดูแลการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในกิจการอาหารและเครื่องดื่มให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้เกิดความปลอดภัยและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1. เรื่องแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ประโยชน์ในทางอาหารและเครื่องดื่มขององค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกา พบว่า

1.1 ประเทศไทยสามารถนำเอาหลักการและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารสำหรับ ผลิตภัณฑ์ที่ผสมกัญชา (Cannabis-Infused Products: CIPs) สำหรับรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา นำจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการตรวจสอบกับมาตรฐานตามกฎหมายต่าง ๆ ของไทยได้

1.2 ในการกำหนดเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของภาคอุตสาหกรรมหรือสมาคมการค้า อาจนำเนื้อหาของสมาคมการค้าเกี่ยวกับพืชกัญชาในสหรัฐอเมริกา มาเป็นแนวทางทั้งนี้เป็นเพราะสหรัฐอเมริกามีการกำหนดแนวทางในรายละเอียดไว้

1.3 ข้อกำหนดเกี่ยวกับขนาดการให้บริการ(หรือการบริโภค) และความสม่ำเสมอ อาจนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาหาร่วมกันของภาคอุตสาหกรรมหรือกลุ่มผู้ประกอบการ เพื่อกำหนดมาตรการทางจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบการด้านอาหารและเครื่องดื่มได้ต่อไป หรือเพื่อเป็นแนวปฏิบัติทางจริยธรรมของผู้ประกอบการรายย่อย รายใดรายหนึ่งก็ได้เช่นกัน โดยไม่ต้องรอการกำหนดเป็นมาตรการทางจริยธรรมของกลุ่มธุรกิจ หรือข้อห้ามตามกฎหมาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เรื่องแนวคิดทางจริยธรรมและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรกัญชาในประเทศไทย พบว่า ปัจจุบันได้มีการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาประมวลรวมกันเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติด และได้ยกเลิกพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ดี ยังคงมีหลักการสำคัญเช่นเดิม รวมถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกัญชา กัญชง โดยมีทั้งในส่วนที่ยังคงต้องควบคุมดูแลในกรณีที่ยังถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ สารสกัดหรือพืชกัญชาหรือกัญชงในส่วนที่มี THC สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด (เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก) แต่หากไม่เข้ากรณีดังกล่าวก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เรื่องปัญหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย อาจวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มของไทยใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้ ปัญหาด้านรูปแบบของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชาและปัญหาด้านเนื้อหาของมาตรการทางจริยธรรมของผู้ประกอบการเกี่ยวกับพืชสมุนไพรกัญชา ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหาในประกาศต่าง ๆ และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายเฉพาะเรื่อง ตลอดจนคำแนะนำขององค์กรด้านวิชาชีพ สถาบันทางการแพทย์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางจริยธรรมของภาคเอกชนได้ ทั้งโดยตัวผู้ประกอบการเอง กลุ่มธุรกิจ หรือสมาคมการค้า

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 เรื่องแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมในการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยเห็นว่าเมื่อเกิดปัญหาทางกฎหมายที่เป็นกฎระเบียบข้อบังคับของรัฐ (Hard Law) ขึ้นแล้ว จึงเห็นว่าควรนำมาตรการทางจริยธรรมเข้ามาเสริมเพื่อช่วยเสริมเติมอุดช่องว่างในส่วนนี้ เนื่องจากมาตรการทางจริยธรรม (Soft Law) นั้น โดยหลักแล้วสามารถนำมาใช้ได้ทันทีทั้งจากตัวผู้ประกอบการเอง และจากกลุ่มผู้ประกอบการหรือองค์กรวิชาชีพ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้จะมีความรับผิดชอบตระหนักถึงความสำคัญของมาตรการนั้นว่าเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและคุ้มครองสังคมด้วย โดยไม่ต้องรอกฎหมายใดๆ มาบังคับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับสภาพบังคับให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมสามารถดำเนินการโดยภาครัฐร่วมกับกลุ่มองค์กรธุรกิจโดยมีสภาพบังคับต่าง ๆ แล้วแต่กรณี ตามความหนักเบาของการกระทำหรือ

ตามระดับความร้ายแรงต่อสังคม เช่น สภาพบังคับทางวินัย สภาพบังคับทางแพ่ง สภาพบังคับทางปกครอง หรือสภาพบังคับทางอาญา ให้มีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป ว่ามีความจำเป็นแค่ไหนเพียงไร และมาตรการที่มีสภาพบังคับทางกฎหมายของรัฐ (Hard Law) ด้วยนี้ สมควรจะอยู่ในกฎหมายใดที่มีอยู่แล้วแต่ยังไม่ครอบคลุมเรื่องนี้ เช่น กฎหมายว่าด้วยอาหาร กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้อง หรือควรออกเป็นกฎหมายเฉพาะว่าด้วยพืชกัญชา กัญชง ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าที่มีผู้เสนอร่างมา ดังตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. มีการป้องกันการใช้ในทางที่ผิดมีกำหนดบางส่วนไว้ในหมวด 10 โดยร่างมาตรา 37 กำหนดห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตขายกัญชา กัญชง แก่บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปี สตรีมีครรภ์ สตรีให้นมบุตร และบุคคลอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดเพื่อนำไปบริโภคเท่านั้น แต่ก็ยังไม่มาตรการที่ชัดเจนทางด้านจริยธรรมเกี่ยวกับการนำกัญชา กัญชง มาใช้ ตลอดจนสภาพบังคับทางด้านจริยธรรมดังกล่าว ทั้งที่เป็นสภาพบังคับทางจริยธรรมโดยแท้ (Soft Law) และสภาพบังคับที่เป็นมาตรการทางกฎหมายที่รัฐกำหนด (Hard Law) ดังนั้น จึงควรศึกษาในเชิงลึกต่อไปเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป การบังคับใช้กฎหมายและจริยธรรมนั้น โดยหลักเป็นเรื่องที่แยกออกจากกันได้ มาตรการทางจริยธรรมสามารถนำมาใช้ได้โดยสมัครใจแม้ไม่มีกฎหมายบังคับ ดังนั้นในเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้นำมาตรการทางจริยธรรมมาใช้ก่อนได้ในทันที อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในเรื่องการนำพืชสมุนไพรกัญชามาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มนี้ อาจมีผู้ประกอบการบางกลุ่มหวังผลประโยชน์ของตนโดยไม่คำนึงถึงสังคม ไม่ยอมปฏิบัติตามมาตรการทางจริยธรรมที่นำมาใช้ด้วยความสมัครใจ เมื่อนั้นจึงจะนำมาตรการทางกฎหมายหรือสภาพบังคับทางกฎหมายมาใช้ประกอบด้วย ซึ่งเรื่องนี้ต้องรอศึกษาผลการบังคับใช้มาตรการทางจริยธรรมในระยะต้นก่อนว่าสามารถนำมาใช้กับบริบทของประเทศไทยได้บรรลุผลหรือไม่ เพียงใด จากนั้นจึงจะติดตามผลมาเป็นงานศึกษาวิจัยในเชิงลึกเป็นระยะที่สองต่อไป

References

- Kuansamakhom, D. (2020). *The Principles of the Legal Profession*. Winyuchon.
- Ruenreng, P. (2018). The Application of Ethical Measures and Code of Conduct of Business Entities in Thailand. *Law and Local Society Journal*, 4(2), 1–33. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/llsj/article/view/245109>
- Saepae, P. (2022, April 21). *Comprehending Cannabis: Learn about Thai Cannabis and Medical Cannabis Use in Thailand*. SIMPLESCIENCE. <https://science.mahidol.ac.th/simplescience/2022/04/21/know-about-thai-cannabis/>

Srisuma, S. (2019, September). *Thai Society, the Way of Cannabis*. @RamaMagz.

<https://www.rama.mahidol.ac.th/atrama/issue034/health-station>

Wanapitak, W. (2010). *Laws and Professional Ethics Related to Forest Resource and Environmental Management*. Teaching Document, Professional Experience Course in Forest Resource and Environmental Management, Vol. 2, Unit 13, Section 13.2. (13–3). Sukhothai Thammathirat Open University.